

FIT for Market – Thriving in the Age of AI – Perspectives from professional associations, universities and the industry

(FIT Europe, MFTE, ELTE University Budapest, 2024. november 29.)

Biró Adrienn

ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program

E-mail: badrienn1996@gmail.com / adriennbiro@student.elte.hu

<https://orcid.org/0009-0001-7896-2387>

2024. november 29-én nemzetközi konferenciának adott otthont az Eötvös Loránd Tudomány Egyetem (ELTE) Bölcséttudományi Karának (BTK) Fordító és Tolmácsképző Tanszéke (FTT). A *FIT for Market – Thriving in the Age of AI – Perspectives from professional associations, universities and the industry* című konferenciát a Regional Centre Europe of the International Federation of Translators (FIT Europe), a Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesülete (MFTE) és az ELTE BTK FTT közösen szervezte. A konferenciára a szervezők személyesen várták a résztvevőket az ELTE BTK Kari Tanácstermében. A konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe (MTÜ) rendezvénysorozatának egyik programja is volt. Az MTÜ-t a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) minden év novemberében rendezi meg. 2024-ben már 21. alkalommal vehettek részt a programokon az érdeklődők az MTÜ-n. A programsorozat részeként az FTT már a 2022-es és 2023-as évben is szervezett konferenciát. 2023-ban a konferencia témái az MI, a fenntarthatóság és az ukrajnai háború voltak, míg a 2022-es konferencia a poszt-COVID stratégiát, a klímavédelmet és a járványhelyzet hatásait helyezte a központba.

A 2024-es konferencia fő témája, ahogy azt a rendezvény címe is mutatja, a mesterséges intelligencia (MI) nyelvi közvetítésre gyakorolt hatása volt. Az előadók három fő területről érkeztek: a konferencián résztvevők hallhatak előadásokat fordítók és tolmácsok egyesületeitől, felsőoktatási intézmények és nyelvi közvetítéssel foglalkozó iparág képviselőitől. Az MI elterjedése okozta következményekhez a három területnek egyaránt alkalmazkodnia kell. Ilyen következmények például a

közvetítői szakmában megjelenő innovációk és a megbízók felől érkező változó elvárások.

Az angol nyelven folyó konferencián körülbelül 40 fő vett részt. Az eseményen összesen 12 plenáris előadás volt hallható 5 szekción belül kiegészülve kerekasztal-beszélgetésekkel. A konferenciára a magyar előadók mellett érkeztek előadók Belgiumból, Csehországból, az Egyesült Államokból, az Egyesült Királyságból, Horvátországból és Németországból. Az előadások 20 perc hosszúságúak voltak, és a prezentációk végén vagy a szekciók végén lehetőségük volt a résztvevőknek az előadóktól kérdezni vagy az elhangzottakra reflektálni.

A konferencia hivatalos megnyitóján, John O'Shea, a FIT Europe elnöke, köszöntötte a megjelenteket, majd ezt követően Robin Edina, az ELTE BTK Nyelvi Közvetítés Intézetének igazgatója és az FTT tanszékvezetője; Alison Rodriguez, a FIT elnöke és Lakatos-Báldy Zsuzsanna, az MFTE elnöke mondott nyitóbeszédet.

Az első előadó Félix do Carmo, az angol University of Surrey oktatója, előadása során több témát is érintett, de előadása központjában az MI állt. Prezentációját egy interaktív feladattal kezdte, amely során a résztvevőket arra kérte, hogy okoseszközeik használatával töltsenek ki egy anonim kérdőívet, hogy egy átfogó betekintést nyerjen a résztvevők szakmai képzettségébe és szakmai háttérébe. Előadásában do Carmo beszélt az MI hatásáról a nyelvi közvetítés piacára, az MI használatának biztonságosságáról, az MI által fordított szövegek tulajdonjogáról, az MI okozta problémákról a fordítók és a különböző szervezetek esetében, továbbá az MI használatának előnyeiről és hátrányairól.

Do Carmo egy új terminus használatát javasolja, amely a mesterséges fordítás (artificial translation). Lényegében ez a kifejezés az olyan gépi fordításra vonatkozik, amelyben a fordítást teljes mértékben neurális gépi fordító végzi. Do Carmo szerint a jövőben a felsőoktatási intézmények feladata a nyelvi közvetítő szakma új generációjának megóvása az MI okozta esetleges hátrányoktól, míg a fordítók és tolmácsok szervezeteinek szerepe a nyelvi közvetítői közösség védelme az MI korában. Az egyetemen, ahol do Carmo oktat, rendelkezésre állnak különböző továbbképzések az egyetemi oktatóknak, hogy a nyelvi közvetítés területén megjelenő változó igényekhez tudjanak alkalmazkodni az oktatásban is. Prezentációját azzal zárta, hogy az emberi örökség részét képezik a nyelvi adatok, így azok megőrzése és birtoklása fontos.

Vanda Obdržálková a prágai Károly Egyetem oktatója, és arról beszélt, hogyan dolgoznak együtt Csehországban az egyetemek és a fordítóegyesületek. A legnagyobb csehországi fordítók és tolmácsok egyesülete a Jednota tlumočnicků a překladatelů (JTP) szorosan együttműködik az oktatással annak érdekében, hogy támogassa a fordító- és tolmácsolókat, valamint a pályakezdeket abban, hogy el tudjanak a szakmában helyezkedni. A szakmában elhelyezkedő fordítóknak és tolmácsoknak különböző képzéseket kínál az egyetem az MI-vel, terminológiával és számítógéppel támogatott fordítással (CAT) kapcsolatban. A JTP kiemelt hangsúlyt fektet az MT használatának etikájára. Emellett Obdržálková kiemelte az

egyesület egyik kezdeményezését, amelyen belül 2018 óta minden évben díjazták a legjobb szakdolgozatot fordítás és tolmácsolás témakörében.

Robin Edina és Gabányi Réka, az ELTE BTK Fordítástudományi Doktori Programjának hallgatója az FTT-n képesítést szerzett hallgatók körében végzett kutatásuk eredményét mutatták be. A kitöltőknek egy kérdőívben többek között arra kellett választ adniuk, hogy elégedettek voltak-e a képzés minőségével, mit kellene esetleg javítani a képzésben, elhelyezkedtek-e a szakmában, mit találtak nehéznek pályakezdőként és amennyiben elhagyták a szakmát, akkor azt miért tették. A pályakezdőként fellépő fő nehézségnek a válaszadók a megbízások rendszertelenségét emelték ki, ami megélhetési problémákat okoz. A szakmát elhagyók a jobb állás és a jobb megélhetőségi lehetőségek miatt váltottak. A válaszadók fele nem tagja semmilyen szakmai egyesületnek. Konklúzióként Robin és Gabányi azt állapította meg, hogy a hallgatókat a képzésen belül olyan iránymutatással kell ellátni a jövőben, amely segíti őket a szakmában való elhelyezkedésben. Emellett pedig biztatni kell őket arra, hogy legyenek különböző egyesületek tagjai, amelyek támogatják a szakmát.

A második szekció első előadója Alan Melby volt, aki az észak-amerikai FIT elnöke és a Brigham Young University oktatója. Előadásában az ASTM F2575-2023 minőségbiztosítási szabványról beszélt. Hangsúlyozta előadásában azt, milyen fontos a dokumentumok és fordítások ellenőrzése az MI térnyerése miatt. Melby egy kezdeményezést mutatott be, melynek lényege, hogy a fordított dokumentumokat a jövőben szükséges legyen egységesen ellátni különböző címkekkel attól függően, hogy a fordítást gépi vagy humán fordító végezte, valamint, hogy a gépi fordítást valóban ember is ellenőrizte. Ez segítséget nyújthat a megrendelőknek, a szolgáltatóknak és az MI területén tevékenykedő informatikai fejlesztőknek is. Előadásában három címkét említett:

1. MI által generált tartalmat jelölő címke (AIGC – AI generated content),
2. szakmailag ellenőrzött fordítást jelölő címke (PVT – professionally verified translation),
3. szakmailag nem ellenőrzött fordítást jelölő címke (UVT – unverified translation).

A szekció második előadója, Inkaliisa Vihonen az Európai Bizottságnak dolgozó Fordítási Főigazgatóság (DG DGT) munkatársa három kiadványt mutatott be, amelyet DG DGT készített. Ezek a középiskolás tanulóknak, valamint szüleiknek és tanáraiknak szólnak. A kiadványok célja, hogy edukálják a fentebb említett három csoportot a nyelvi közvetítő szakmával kapcsolatban, mert kevés hallgató tanul tovább fordítónak és tolmácsnak. Talán az összegyűjtött és rendszerezett információk többek számára lehetnek ösztönzők. Ezek az összeállított ismeretterjesztő füzetek A4-es méretben jelenleg angol nyelven érhetők el. Az érdeklődőknek online is lehetőségük van a kiadványokat elolvasni, amelyeket 2025-ben tervez a DG DGT több nyelvre is lefordítani. A lokalizációs munkálatok már megkezdőd-

tek ezzel kapcsolatban 2024-es év végén. A kiadványok többek közt információt adnak arról, milyen lehetőségeket nyújt a nyelvi közvetítői szakma és milyen végzettség szükséges ahhoz, hogy a szakmában lehessen dolgozni.

A szekciót egy John O'Shea által vezetett beszélgetés zárta, amelynek résztvevői a korábban már előadó Inkaliisa Vihonen, Robin Edina és Kis Balázs, a MemoQ CAT szoftver társmegalkotója volt. Megvitatták a fordítók és tolmácsok jövőjére vonatkozó perspektívákat, a technológia ismeretének fontosságát. A beszélgetésben kiemelt hangsúlyt kaptak a nyelvi közvetítők egyesületei, amelyeknek szerepe a nyelvi közvetítők támogatása és a fellépő problémák megoldásának segítése.

Ezután a harmadik panel következett. Első előadója Ana Lehocki-Samardžić volt, aki horvátországi Eszék városában található Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku felsőoktatási intézmény oktatója és szakterülete a magyar–horvát összehasonlító nyelvészet. Bemutatta az eszéki egyetemet és az egyetem által indított nyelvi közvetítői képzést, amely négy féléves. A tanterv részletes bemutatása után Lehocki-Samardžić prezentálta a jogi akadályokat, amelyek az egyetemet nehézségek elé állítják, ugyanis jelenleg nem tudnak fordítói képzettségről diplomát kiadni Horvátországban. Pillanatnyilag a jogi akadályok áthidalásán dolgoznak.

Eszenyi Réka, az ELTE FTT egyetemi docense és Van Waarden Franciska, szintén a Fordítástudományi Doktori Programjának hallgatója egy általuk készített felmérés eredményét mutatták be. A felmérésben a Magyarországon holland nyelven dolgozó tolmácsok és fordítók vettek részt, összesen 22 fő. A résztvevők számából is látható, hogy kevesen vannak a piacon olyan nyelvi közvetítők, akiknek a munkanyelvük a holland nyelv, azonban Eszenyi hangsúlyozza, hogy globalizált világunkban a nemzetközi együttműködés terén nagy szükség van rájuk. A felmérés egy kvantitatív és egy kvalitatív részből állt. A kutatásból kiderült, hogy sok területen dolgoznak holland munkanyelvvél a nyelvi közvetítők. Nem lehet egy területet kiemelni, amelyben a többség dolgozik. Az előadók a kutatás során rákérdeztek arra, milyen területen érzik a résztvevők azt, hogy fejlődniük kellene. A két fő terület, amelyet kiemeltek a CAT eszközök használata és a soft skillek fejlesztése. A többség a jövőben szívesen csatlakozna olyan szervezethez, amely a munkájához kapcsolódik. Egy ilyen nemzetközi szervezet *Netwerk Vakvertalers* en Tolken, amely a holland fordítók és tolmácsok nemzetközi hálózata.

A harmadik szekció utolsó előadója Szabó Csilla, a BME GTK Idegen Nyelvi Központjának oktatója a központ által kínált posztgraduális képzést mutatta be, majd a *Fit-For-Market Translator and Interpreter Training in a Digital Age* című kiadványt, amelyet Besznyák Rita és Fischer Márta mellett Szabó Csilla is szerkesztőként jegyez. Szabó arról beszélt, hogy a nyelvi szolgáltatóknak is adaptálódniuk kell a változó körülményekhez. Szabó fontosság szempontjából kiemelte a hard és soft skilleket, az interperszonális készségeket, a prémium minőséget és az adattudományt. Előadása zárásaként elmondta, hogyan integrálta a TFK az MI-t és a gépi fordítás a képzésbe. Rendszeres képzéseket tartanak például az oktatóiknak is, hogy tudásuk naprakész legyen ezen a területen.

A negyedik szekcióban nyelvi közvetítői ipar, azon belül pedig a fordítóirodák kerültek a központba. Kis Balázs előadását azzal kezdte, hogy a fordító valamilyen szinten valóban eszköztelen az MI-vel szemben, de fontos hangsúlyozni, hogy az humán fordító és az MI közti legnagyobb különbség az, hogy az ember képes a felelősségvállalásra, míg az MI nem. Előadása során a generatív MI-t emelte ki. A generatív MI önállóan még nem tud működni és fejlődni, mert az emberek által előállított adatokból tanul és formálódik, szüksége van azokra. Jelenleg így elmondható, hogy nem beszélhetünk általános MI-ről, amely esetleg túlszárnyalná kognitív teljesítmény tekintetében az embert. Kis konklúziója az MI határait bemutatva az, hogy az MI a közeljövőben nem lesz képes teljes mértékben helyettesíteni a fordítót.

A szekció másik előadója Heike Leinhasuer volt, aki a European Union of Associations of Translation Companies (EUTC) szervezet elnöke. Az EUTC célja, hogy Európában összefogja a nemzeti nyelvi szolgáltatókat. Leinhasuer röviden bemutatta a szervezet célját, amely az, hogy Európa-szerte képviselje a fordítóirodákat, ezért a szervezetre esernyőszervezetként hivatkozott. Leinhasuer szerint az MI nem ellenség, nem veszi el a fordító munkáját. Csapatgként kell rá gondolni, mert az MI-vel együttműködve sikeres vagy akár sikeresebb lehet a nyelvi közvetítő szakma. Hangsúlyozta, hogy a szabadúszó nyelvi közvetítők feladata felvenni a kapcsolatot a fordítóirodákkal, mert a fordítóirodák nem fogják őket keresni, de a szabadúszóknak fontos a kapcsolatépítés.

A konferencia az utolsó, azaz ötödik szekciójának fő témája a tolmácsolás volt. Irina Sanders az Egyesült Királyságban működő Association of Interpreters and Translators (AIT) szervezet elnöke prezentációjában az önkéntes tolmácsolás gyakorlatát mutatta be az Egyesült Királyságban. Az önkéntesek csoportját jelenleg 10 fő alkotja, és együttműködnek a rendőrséggel, bírósággal, egészségüggyel, közoktatással. Emellett az angol parlament is nyitott irányukba az együttműködésre.

A konferencia utolsó előadója Móricz Kristóf egyetemi tanársegéd volt, aki az ELTE BTK FTT oktatója. Előadásában egy pilot szemináriumot mutatott be, amelyet a doktorandusz, Tóth Boglárkával tartanak közösen az FTT-n tolmácsolóknak szabadon választható tantárgyként. A szeminárium központjában az interaktivitás áll, és a hallgatónak prezentációkat kell készíteniük. A kurzus fő témáihoz tartozik a tablet és egyéb IKT eszközök használata a tolmácsolás során és az MI. A kurzust csak másodéves fordító és tolmács mesterképzésen résztvevő hallgatók vehetik fel. Nagyjából a tolmácsolásra szakosodott hallgatók 30%-a vette fel a tantárgyat a korábbiakban.

A szekciót panelbeszélgetés zárta, amelynek résztvevője volt Alan Melby; Heike Leinhasuer; Félix do Carmo és Elenor Cornelius és Annette Schiller, a FIT elnökei. A panelbeszélgetés fő témái a következő nyelvi közvetítő generáció kilátásai, a nyelvi közvetítői egyesületek jövőbeli feladatai voltak. A beszélgetés a jövőbe tekintett és kiemelte azokat a területeket, amelyekre a konferencián résztvevő mindhárom terület képviselőinek hangsúlyt kell fektetni. Fontos, hogy minden nyelvi közvetítésben dolgozó vagy azzal foglalkozó személye e három terüle-

tet egy közös egységnek lássa. Továbbá lényeges azt a tévhitet eloszlatni, miszerint az MI teljes mértékben helyettesíti majd az embereket az iparágban. Szükség van az iparban megfelelő tudással és készséggel rendelkező nyelvi szakemberekre. A beszélgetés során Félix do Carmo megállapította, hogy amennyiben a nyelvi közvetítés területén nem emelkednek az árak és a munkadíjak, akkor a szakma nem lesz fenntartható. Ezzel a panelbeszélgetés résztvevői is egyetértettek. A konferenciát végül John O’Shea, a FIT Europe elnöke összegezte és zárta le.

A konferencia befejezése után állófogadás keretein belül volt lehetősége a résztvevőknek a konferencián halottakról társalogni és kapcsolatot építeni. 2024. november 30-án a konferencia másnapján a konferenciához kapcsolódva rendezték meg a FIT Europe tisztújító közgyűlését, amely jubileumi vacsorával zárult. A vacsorán a MFTE (Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesülete) 35 éves fennállását is megünnepezték. Az eseménysorozat részeként 2024. november 30-án a konferencián résztvevőknek lehetőségük nyílt részt venni egy budapesti városnéző túrán.

A konferencia igyekezett minél több területet érinteni a nyelvi közvetítés területén. Emellett a résztvevők betekintést nyerhettek abba, hogy más országokban például hogyan zajlik a fordító és tolmácsképzés, milyen nehézségekkel kell szembenézniük a szakmabelieknek és hogyan lehet alkalmazkodni az MI-hez. Elmondható a konferencián elhangzottak összegzéseként, hogy egyelőre az MI nem tudja helyettesíteni a fordítókat és tolmácsokat, továbbá nagy hangsúlyt kell fektetni a nyelvi közvetítés területén elhelyezkedő következő generáció oktatására és támogatására.

Irodalom

Besznyák R., Fischer M., Szabó Cs. 2019. *Fit-For-Market Translator and Interpreter training in a digital age*. Vernon Press.

Internetes hivatkozások

<https://www.mfte.eu/category/ese/> (A letöltés ideje: 2024. 12. 14.)

https://www.btk.elte.hu/content/piackepes-fit-boldogulas-az-mi-korszakaban.e7136?fbclid=IwY2xjawHKGMdleHRuA2FlbQIxMQABHe3RVueGG1Qh9-r0VQijr3ldxAaG-SMYP_nlziIsq91wYCM8W8GvAaAvnrQ_aem_taHdHvk-lgmrEQfpOjgqDA (A letöltés ideje: 2024. 12. 14.)

<https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/news/becoming-translator-or-interpreter> (A letöltés ideje: 2024. 12. 15.)

<https://nvtmem.eu/> (A letöltés ideje: 2024. 12. 15.)